

זה הדרך

زوهديرك ZOHADEREKH

גליון 39, 5 באוקטובר, 2011

המלצות טרכטנברג - עבודה בעיניים

דו"ח טרכטנברג הוא המשך הניאוו-ליברליזם הישראלי, עם כמה קישוטים.

מאת תמר גוז'נסקי

המלצה זו עושה את מה שהממשלה טרם עשתה בגלוי – לקבוע תאריך להפרטה של שני הנמלים הגדולים באשדוד ובחיפה. דוח הוועדה אומר בפירוט, כי העברת פונקציות בנמל לחברות פרטיות נועדה להגיע למטרה: נמלים בבעלות פרטית ובתחרות אפקטיבית.

הוזלת מוצרים ושירותים

הקריאה להפרטת נמלי הים, התמיכה הברורה בהמשך פעולתם של תאגידי המים (שיופרטו בעתיד), והקריאה להפעלת התחבורה הציבורית (אוטובוסים, רכבת) באמצעות מכרזים ובתנאי תחרות – כל אלה מוצגים כ"צעדי התייעלות", שגם יוזילו מחירים.

אך הניסיון של הוצאת קווי אוטובוסים למכרז לימד, כי ההוזלה בתעריפים הושגה, כאשר הושגה, בעיקר באמצעות הרעת תנאי ההעסקה של נהגים שאינם מאוגדים.

הצגת הפרטה כדרך המלך להוזלת מוצרים ושירותים נועדה לחבב אותה על הציבור. אך האומנם בעלות פרטית מבטיחה מחירים זולים? תנובה היא חברה פרטית מאוד – והיא מובילה את עליית המחירים של מוצרי חלב.

יתר-על-כן, גם כאשר הביקוש למוצר מסוים יורד, התחרות המהוללת של השוק החופשי לא גורמת משום מה לירידת מחירים. בעשור האחרון, צריכת המים ירדה ב-22%, ואילו המחירים עלו ב-107%; צריכת הגז ירדה ב-22%, ואילו המחירים עלו ב-127%; צריכת המרגרינה ירדה ב-60%, ואילו המחירים עלו ב-90% (לפי דו"ח הוועדה).

בשם הוזלת המוצרים, ממליצה הוועדה לבטל עד סוף 2012 את כל תעריפי המכס שעדיין קיימים. המלצה זו עולה בקנה אחד עם המחויבות לכללים של ארגון הסחר העולמי, שמטרתם – להפוך את כל המדינות לשוק אחד עבור התאגידים הבינלאומיים. אך ביטול המכסים פירושו – ביטול הגנה על מפעלים מקומיים מפני תחרות במחירי היצף.

הרי תעשיית הטקסטיל וגם תעשיית המקררים והמזגנים וכן הלאה צומצמו ביותר בגלל הפחתת המכסים, ופעולות ופועלים פוטרנו – בעיקר בפריפריה. וזו תהיה התוצאה גם של ביטול כל המכסים.

(המשך בעמוד 2)

הביקורת הקונקרטית שנמתחה על ועדת טרכטנברג היא במקומה, אך היא אינה מציגה את עומק המסר האנטי-חברתי של המלצותיה.

נקודת המוצא של טרכטנברג והוועדה היא שהקפיטליזם הוא הטוב שבעולמות ושהמדיניות הניאוו-ליברלית היא הדרך לשיפור המצב. לאורך כל הדו"ח, לא רק שאין ביקורת על מדיניות נתניהו, אלא שהיא מקבלת הצדקה כמו-מדעית.

המלצות הוועדה, כצפוי, אינן מבקרות את ההפרטה המואצת של חברות ממשלתיות ושירותים ציבוריים, אלא הן מצביעות, כיצד יש להמשיך בה.

חיסול העבודה המאורגנת

בפרק על שירות המדינה, קובעת הוועדה, כי מסגרת ההעסקה הנוכחית – הסכם קיבוצי שחל על כל העובדים, גורם ל"אחידות", שהיא "חולשתה המרכזית" של העבודה בשירות המדינה, שכן היא הסיבה ל"בינוניות" ול"נוקשות". ולכן ממליצה הוועדה לעשות מהלך דרסטי:

לנקוט ב"הליכי פיטורים אפקטיביים" של עובדי מדינה ושל עובדים בסקטור הציבורי, ולגבי אלה שיישארו ויתקבלו – להנהיג "הסדר חדש", גמיש. במילים אחרות – לפטר עובדי מדינה עם קביעות (אלפים?) ולהעסיק במקומם עובדי חברות כוח אדם או עובדים בחוזים אישיים.

חיסול העבודה המאורגנת במגזר שבו עדיין המוני עובדים מועסקים בחוזים קיבוציים – משרדי ממשלה, עיריות, בתי חולים, אוניברסיטאות וכן הלאה, מוגדר בדו"ח הוועדה כמשימה עליונה, ובמלים של הוועדה: "יסוד מרכזי בשינוי הנדרש בסדר החברתי-כלכלי", ולא פחות מ"יעד לאומי".

בהמלצה זו קלעה הוועדה בדיוק ליעדי המדיניות של חיסול העבודה המאורגנת, שמנהלות הממשלות בשני העשורים האחרונים. זכורה עוד השביתה של העובדות הסוציאליות, שבמרכז עמדה גם השאלה של תנאי ההעסקה המבישים של עו"סיות בשירותים שהופרטו.

צעד משלים לכך זו ההמלצה להפריט את נמל אילת במהלך 2012, ואת נמלי אשדוד וחיפה – במהלך 2013.

המלצות טרכטנברג – עבודה בעיניים

(המשך מעמוד 1)

הסיפור בדבר חינוך חנים לבני 3-4

הוועדה מתעלמת מהקיצוץ הנמשך בתקציבים לשירותים הציבוריים, ובמיוחד בתחום הבריאות. אך אם יש פחות תקציבים ממשלתי, גדל עול המימון המוטל על המשפחות. וכך, קופות החולים וחברות הביטוח משווקות ביטוחי בריאות פרטיים ועושות שימוש במיקור חוץ, והוצאות האזרחים על בריאות גדלו בעשור ב-81%.

בנושא החינוך מציגה הוועדה לכאורה בשורה – המלצה ליישם במלואו את חוק חינוך חנים/חובה לבני 3-4 בחומש הקרוב, כלומר בשנים 2012-2017.

מדובר בחוק הקיים בספר החוקים מאז 1984, ומאז 1999 אינו מוקפא ב"חוק ההסדרים", אלא לא מבוצע משום שהאוצר מפר חוק ואינו מתקצב אותו. בשנת 2009 החוק הובא שוב לכנסת לצורך הארכת תוקפו, ונקבע שהוא יתבצע בשנים 2010-2014. מה עשתה הוועדה? חזרה שוב על המשחק האהוב על הממשלה, בהציעה לה לקבוע שוב לוח זמנים דחוי לביצוע – עד 2017.

האומנם יבוצע חוק חינוך חנים לבני 3-4?

מאחר שההחלטה הראשונה שקיבלה ועדת טרכטנברג הייתה – לא לפרוץ את מסגרת התקציב, הרי כדי ליישם חינוך חנים לבני 3-4 יש לפתוח את תקציב 2012 ולהסיט תקציבים. האומנם הממשלה מתכוונת לפתוח את התקציב לדיון מחודש, לאחר שאישרה תקציב לשנתיים 2011-2012? ומאיפה יילקח התקציב? הוועדה מציעה לקצץ בתקציב הביטחון ולהעביר את הסכומים שיקוצצו לחינוך. זו הצעה, שעם הממשלה הקיימת נראית בלתי-מעשית בעליל. זוכרים את תסריט האימים, ששרטט נתניהו בנאומו בעצרת האו"ם?

קדושת מסגרת התקציב

העמדה, השוללת את פריצתה של מסגרת התקציב, שהוזכרה לעיל, היא אחת מאבני היסוד של המדיניות הניאו-ליברלית. עמדה זו קובעת, שכדי להשיג את מטרת העל של צמצום המגזר הציבורי, של הקטנת ההוצאות של הממשלה לשירותים חברתיים, לבניית דיוור, לתשתיות – צריך לקבוע שגידול הקף התקציב יהיה נמוך מהנחוץ בהתחשב בגידול האוכלוסייה ובהזדקנותה, ובצורך לפתור בעיות חברתיות וליסגור פערים בין ערבים ליהודים ובין פריפריה למרכז.

מכאן, שבקביעתו, כי מסגרת התקציב היא מקודשת, טרכטנברג אימץ את כלל היסוד של הפחתת המעורבות הממשלתית, של כיווץ מדינת הרווחה – בדיוק הנושאים שנגדם התקוממה המתאה החברתית.

הוועדה, המחזיקה בתפיסת עולם ניאו-ליברלית, דוחה את האפשרות, שיוטלו מסים נוספים על ההון ועל בעלי ההכנסות הגבוהות ביותר, כדי להשתמש בהכנסות אלה (כמו גם בעודפי גבייה) למימון שירותים חברתיים נחוצים.

לכן, כאשר הוועדה מציעה להעלות במקצת את שיעורי המס על חברות ויחידים בעלי הכנסות גבוהות, היא מציעה להשתמש בתוספת ההכנסה, כדי לממן במקביל הטבות מס לעשירים וגם לאבות עובדים לילדים עד גיל 3.

האומנם 30 מיליארד שקל?

מעבר לדיון בעקרונות ובמטרות של ההמלצות שהגיש טרכטנברג, חיוני, כך נראה לי, להסיר את וילון ההונאה מהנתון המרכזי של המלצת הוועדה – להקצות 30 מיליארד שקל, על פני החומש הקרוב, לטובת שירותים חברתיים.

האזרחית והאזרח מטרשמים מאוד מ-30 מיליארד שקל – זה נשמע הרבה כסף, אפילו במהלך חמש שנים. אך זו בדיוק התחבולה, המנוצלת גם בקביעת העלאות שכר בהסכמי עבודה (ר' הסכם השכר של הרופאים).

נקודת ההשוואה היא תקציב 2012, שלפי חוק התקציב הקיים יעמוד על 365 מיליארד שקל, כאשר חלקם של השירותים החברתיים – 132 מיליארד שקל.

לפי הצעת הוועדה, בתקציב 2012 יוסיפו 4 מיליארד שקל לתקציבים החברתיים, והם יגיעו ל-136 מיליארד שקל. זו תהיה תוספת בשיעור של 3% להוצאה החברתית.

כדי להגיע בתום חמש שנים לתוספת שהמליצה הוועדה, התוספת בשנים הבאות תהיה כדלקמן: 2013 – 5 מיליארד שקל; 2014 – 6 מיליארד שקל; 2015 – 7 מיליארד שקל; 2016 – 8 מיליארד שקל. סך הכול – 30 מיליארד שקל בהשוואה לתקציב המקורי של 2012.

אך כאן טמון העוקץ: בכל תוספת שנתי מ-2013 ואילך, כלולה כבר התוספת שניתנה בשנה שקדמה לה, כך שבפועל התוספת החדשה היא רק של מיליארד שקל – סכום הנופל מהעדכון הקבוע בחוק של התקציב, המגדיל את התקציבים החברתיים בערך ב-3 מיליארד שקל מדי שנה.

בצד ההצעה לקבוע עוד שתי מדרגות למס הכנסה – של 48% ושל 50%, ולהעלות את מס החברות מ-24% ל-25%, מציעים לעשירים גם סוכרייה: הפחתת התשלומים לביטוח לאומי ולביטוח בריאות. ההפחתה תיעשה בצורת הורדת התקרה לתשלומים סוציאליים אלה מהכנסה חודשית של 80 אלף שקל ל-45 אלף שקל. ומי יממן למערכת הבריאות את הסכומים שייגזלו ממנה בצורה זו – לכך אין לוועדה תשובה. הוועדה טוענת כי הטבת המס לאבות לפעוטות, הטבה שניתנה עד כה לנשים ושערכה 418 שקלים, תסייע למימון טיפול בפעוטות. אולם הוועדה מתעלמת מכך, שהטבה לא תחול על אב שאינו חייב במס הכנסה בשל הכנסתו הנמוכה, או המשלם למס הכנסה שקלים בודדים.

מאחר שהוועדה הייתה נאמנה לכללים של המדיניות הניאו-ליברלית, היא לא הגישה הצעה, שהייתה חלה על כל הפעוטות, במקום רק על אבות משלמי מס הכנסה.

חלופה כזאת הייתה אומרת, שכל משפחה שיש בה פעוט מגיל 3 חודשים ועד גיל שלוש שנים, תקבל "שובר קניית שירותים" בסכום של 400 שקלים, באמצעותו תוכל לשלם למטפלת או למעון יום. הצעה כזאת הייתה מעוררת יציאה לעבודה, ובאותו זמן הייתה מבטיחה, שהכסף יוצא אמנם לטיפול בפעוטות. אך תפיסה כזאת של מימון אוניברסאלי זרה לחלוטין לחסידי הניאו-ליברליזם.

טרכטנברג המתוחכם סיגל לו כמה מאמירותיה של המחאה, אותן שילב בקטעים המפוייטים, הפזורים בדו"ח. אולם בהערכת המוצר הסופי, אפשר לומר (בעיבוד אמירתו של אלברט איינשטיין), כי הולכת שולל זה לעשות אותו דבר פעם אחר פעם ולהבטיח לציבור תוצאות שונות...

תמר גוז'נסקי

בין הספונטאני לקבוע, בין הפייסבוק להסתדרות

כיצד פעלה התנועה? • מאמר שלישי בסדרת מאמרים על מחאת האוהלים.

מאת אור שי

הקשור למישור הפוליטי, אין זה כך במישור יחסי העבודה. מי שמפגין נגד מדיניות הממשלה אינו צפוי, בדרך כלל, למאסר, אך מי שנעדר מהעבודה במחאה על אותה מדיניות, עלול לסבול מסנקציות מידי המעביד, לרבות פיטורים. כדי להתגבר על המכשול הזה, צריך להתחיל לייצר דמוקרטיה במקום העבודה, כלומר - להתאגד במסגרת ארגון עובדים. מחאה ספונטאנית ו"זורמת", לא מספיקה לשם כך.

ארגוני עובדים והמחאה

כאן המקום לציין, כי ארגוני עובדים בהחלט ליוו את המחאה ואף השתתפו בה. הדוגמא הבולטת לכך היא מאבק הרופאים, שהמאהלים ביטאו בהזדמנויות שונות את תמיכתם בו. דוגמא נוספת היא מאבקם של עובדי "חיפה כימיקלים", שעברו בין המאהלים בצפון, כדי לגייס תמיכה בשביתתם.

ארגון העובדים הבולט ביותר בהיעדרותו מהמחאה היה ארגון העובדים הגדול בישראל, ההסתדרות הכללית. יו"ר ההסתדרות, עופר עיני, מילא בנאמנות, מיום היבחרו, את תפקיד ה"מתווך" בין העובדים לבין בעלי ההון והממשלה, ובכך הותיר בפועל את העובדים ללא נציג. גם במהלך המחאה, שמר עיני בקנאות על הקו הפוליטי הזה.

לאחר שהחלו ההפגנות, "הזהיר" עיני את הממשלה, כי ייתכן שההסתדרות תצטרף, אך מיהר לסייג את דבריו תוך גינוי תקיף של המחאה. הוא קבע ש"הדרישות של המוחים מופרכות", הודיע ש"אולי נגזר עלי להיות המבוגר האחראי שמראה למוחים מהם הגבולות" (!), ואף הוסיף, כי "חינוך חינם ודיוור בר השגה לכולם הם דברים לא פרקטיים" (!).

חיבור בין מחאת האוהלים לבין מאבקי העובדים הוא צעד הכרחי עבור התנועה החברתית בישראל. עופר עיני מהווה מכשול בדרך לחיבור כזה. כמו כל הפוליטיקאים של מפלגת העבודה, גם הוא יודע לדבר על "סוציאלי-דמוקרטיה", אך ברגע האמת להתייצב בעמדה ניאוליברלית. הדרך לשינוי חברתי בישראל חייבת לעבור בהחלפתו, ובהחלפת תפיסתו.

קבלת החלטות בתנועה מתמדת

אופיייה הספונטאני של המחאה יצר צורך להמציא דרכי קבלת החלטות תוך כדי תנועה. כל מאהל עשה זאת בדרך שונה, אך כולם התמודדו עם אותן שאלות: איך לאזן בין העמדות השונות בתוך המחאה? איך לקבל החלטות באופן היעיל ביותר, תוך מתן חופש ביטוי לכלל יושבי המאהל?

היו רגעים, בהם ההתמודדות עם השאלות האלה הייתה מתישה, והיו רגעים בהם היא הייתה מרתקת, ואפילו מרגשת. אבל אם היה קושי במסגרת כל מאהל ומאהל, קל וחומר שהקושי לקבל החלטות כתנועה ארצית היה גדול: כיצד תיתכן קבלת החלטות דמוקרטית בתנועה שאין לה תקנון? מהן ההשפעות של אי-השוויון החברתי, הקיימות בתוך תנועת השינוי עצמה (מרכז לעומת פריפריה, הדרה של ערבים ונשים, וכו')? כיצד לבנות אמון בתוך תנועה שנוסדה על אי-אמון עמוק כלפי הממסד והמערכת הפוליטית?

אף-על-פי-כן, התנועה הצליחה ליצור גל מחאה חסר תקדים למען צדק חברתי. במאמר הבא נבחן את משמעות המושג "צדק חברתי", כפי שמשקף מהשיח של המחאה.

בשני המאמרים הקודמים בסדרה ("זו הדרך", 21.9, 28.9) ניתחנו את השפעת תנועת המחאה על המציאות הפוליטית בישראל, וכן את תנועת המחאה עצמה. לאחר שסקרנו את משמעות המושג "העם", בסיסמא "העם דורש צדק חברתי", נשאל כעת כיצד הוא "דורש" - כלומר, מהם המאפיינים של דרכי הפעולה ודרכי קבלת ההחלטות של המוחים.

זורמים נגד הזרם

ממאפייניה הבולטים של המחאה הוא האופי "הזורם" שלה. אנשים מקהילות שונות, עם השקפות שונות, השפיעו על עיצוב דרכם של המאהלים, שצצו כפטירות אחרי הגשם. התוצאה הייתה מרתקת: תנועה חיה ומתפתחת, שמתעצבת שוב ושוב מחדש. מרבית המאהלים התרוקנו במהלך היום, והתמלאו בכל ערב מחדש באוכלוסייה מתחלפת. ותיקים בצד חדשים קיבלו החלטות יחד, ויצרו תופעה שאין לה אח ורע בהיסטוריה החברתית בישראל.

הדמוקרטיזציה של המסר

בשבוע הראשון של המחאה, נסעתי במונית שירות לאוניברסיטת חיפה. בדרך, מפגינים מהמאהל במרכז הכרמל חסמו את הכביש. הנהג דיווח בקשר "לא לעבור במרכז הכרמל, יש כאן הפגנה, הכול חסום", והוסיף "אבל הם בסדר, הם מפגינים נגד מחירי הדלק". הסתכלתי בשלטים, שעסקו כולם בעליית שכר הדירה. בחנתי בקפידה, אך איש לא החזיק שלט הקשור במחירי הדלק.

ז'אק דרידה צוהל משמחה בקברו: הדקונסטרוקציה חיה ובוועטת, ונציגי האסכולה מתפרנסים כנהגי מוניות שירות בחיפה. הנהג "קרא" אל תוך ההפגנה את המצוקה שלו, ו"תרגם" את המחאה ל"טקסט" שהוא מזדהה איתו.

מעבר לשעשוע התיאורטי, הסיפור מדגים כיצד האופי הספונטאני והמגוון של המחאה תרם רבות ליכולת שלה להיות מחאה דמוקרטית במלוא מובן המלה.

היכולת של אנשים להצטרף למעגל המשפיעים על המסר על ידי הצטרפות למאהל קיים, הקמת מאהל חדש, הצטרפות כיחידים או כבלוק להפגנה קיימת, או ארגון הפגנה במקום מגוריהם - יצרה ערבוביה של מסרים, אשר מהם צמח מסר כולל, אך ברור, של רצון בשינוי יסודי של המדיניות. היכולת של המחאה להכיל בתוכה אינספור שונות - היא שאפשרה לה להיות באמת של "העם" ובאמת בעד "צדק חברתי".

קשייה של הספונטאניות

על אף כל האמור לעיל, לספונטאניות יש חסרונות מהותיים, שבלטו לעין בכישלון שביתת הפייסבוק הראשונה בישראל, שתוכננה ל-1 באוגוסט. עשרות אלפים אישרו את השתתפותם באירוע הפייסבוק, שקרא לשבות מעבודה במשך יום אחד. אינני יודע כמה באמת לא הגיעו לעבודה באותו יום, אבל אפשר לומר בביטחון שהמשק לא הושבת. שביתות הן אחד מכלי המאבק האפקטיביים ביותר של מעמד העובדים, ולכן - לכאורה היה זה צעד מתבקש. אולם בשעה שבישראל קיים מרחב דמוקרטי, הגם שמוגבל, בכל

רעיון המהפכה מגיע גם לאפריקה השחורה

בתנאים של צמיחה כלכלית המלווה בקיטוב מעמיק – השיטה בסוף קורסת.

מאת ג'ון גיתונגו

מספר העניים לא לוהה בחלוקה שוויונית דיה של העושר. התוכניות האחרונות של סין מנסות להתמודד עם בעיה זו. אך שליטי אפריקה כלל אינם מעמידים על סדר היום את המטרה של צמצום אי-השוויון.

הצמיחה הקפיטליסטית מרחיבה פערים בכל מקום, ואינה זרם המרים בבת אחת את כל הסירות. שכבה של מקורבים לשלטון המושחת גורפת טובות הנאה. להגנת אי-השוויון נעשה שימוש נרחב באמצעים פוליטיים, ומנוצלים הבדלים אתניים. גם המיליטריזציה של הכלכלה היא כלי לשימור אי-השוויון הגדל בארצות אפריקה, המגוונות מבחינת אוכלוסייתן והחלשות מבחינת כלי הממשל והחוק שלהן.

בתנאים של צמיחה כלכלית ועיור מואץ, המשולבים בשיעורים גבוהים של אבטלת צעירים ובצריכה ראווותנית מצד העילית השלטת המושחתת – גוברת אי-היציבות של המשטרים. הצמיחה מגבירה את הציפיות של העניים ואת השאיפות של מעמד הביניים, והזעם שלהם גואה ככל שהם מודעים יותר לאי-השוויון המעמיק בחברה.

תהליכים אלה פקדו את תוניסיה ואת מצרים. זה אינו מקרה, שחמש מדינות ערביות, ובכללן – תוניסיה, אלג'יריה ומרוקו, נמנו עם עשר המדינות המובילות בדו"ח הפיתוח של האו"ם בשנה שעברה. ההישגים שלהן הושגו במידה רבה בשל עשורים של שיפורים במצב הבריאות והחינוך. כדאי לזכור, כי עוד ב-1970, מצא מחקר של מכון ברוקינגס, שתוחלת החיים בתוניסיה הייתה נמוכה מזו של קונגו, וכי שיעור הלמידה בבתי ספר במרוקו היה נמוך מזה שבמלאווי.

"האביב הערבי" ביטא את הפער בין ההתפתחות הכלכלית לבין ההתפתחות הפוליטית: ההמונים מסרבים לסבול את המערכת הפוליטית ותובעים חירויות אזרח. ההתפרצות הדמוקרטית היא תוצאה של הצלחות בפיתוח כלכלי, ולא של כישלונם. המדינה האוטוריטארית אינה מסוגלת להיחלץ ממגבלותיה, ולכן מעמיקים הניגודים הפוליטיים וגוברת התביעה לדמוקרטיה.

מדינה יכולה להשיג הישגים בתחומים של חינוך, בריאות, תשתיות ותברואה, אך בה בעת לסבול מפיגור חמור בחירויות בסיסיות, מאי-שוויון מעמיק ומהעדר תשובות מספקות לדרישות של הצעירים. בתנאים אלה, השיטה בסופו-של-דבר קורסת. ראינו זאת בצפון אפריקה ובמזרח-התיכון.

גם קניה חוותה תופעה דומה: המהומות של 2007/8, שהתרחשו בעקבות הבחירות ולאחר חמש שנים של בום כלכלי. אולם בשל פוליטיקה מפגרת במיוחד, מהומות אלה התבטאו בקיטוב אלים לפי קווים אתניים. המחאות וההפגנות, שאורגנו לאחרונה בקניה ובאוגנדה, דוכאו ביד קשה, והזעם של הצעירים גדל: "לטובת מי צומחת הכלכלה?" – הם מתריסים. רעיון המהפכה הגיע גם לצעירים באפריקה – למעטים באמצעות הפייסבוק ולהמוני העניים באמצעות ה"פייסבוק לעניים" – שידורי רדיו FM.

(תמצית מאמר שפורסם באתר "Roarmag")

התפרצות זעם שטפה את המזרח-התיכון ואת צפון אפריקה. צעירים אידיאליסטים מיגרו כמה מהעריצים האמידים ביותר והאכזריים ביותר. באפריקה דרומית לסהרה שואלים רבים: האם האביב הערבי יתפשט דרומה?

עד כה, השליטים הריכוזיים, הנפוצים ביבשת, עמדו בהצלחה מול מחאות, בהיאחזם בעקשנות בשבטיות כמקור הצלה. הם ותומכיהם משוכנעים, שהחברות האפריקאיות כה מפוצלות לפי סימני היכר אתניים, עדתיים ואזוריים, עד כי לא תתכן בהן סערת כיכר תחריר. לכל היותר, הם סבורים, תגמר ההתקוממות במלחמת אזרחים נוסח לוב או בהסתלקות השליט.

אך הם טועים. המציאות באפריקה דומה: מחירי המזון והדלק מאמירים והאינפלציה דוחפת מיליוני אפריקאים מתחת לקו העוני, בדיוק בעת שהנתונים העולמיים מצביעים על צמיחה כלכלית. אי-השוויון הכלכלי, המתרחב באופן קיצוני באפריקה, מזכיר במידה רבה את מה שהיה על סדר היום בהתקוממות בארצות הערביות, וזה מה שיעצב את הפוליטיקה של אפריקה בשנים הבאות.

הרוכל התוניסאי, שהצית את ההתקוממות, אינו שונה מצעירים רבים, המחפשים את פרנסתם בשכונות העוני של ניירובי שבקניה ושל קמפלה שבאוגנדה. הם הרוב המוחלט: עניים, מודרים וכועסים בשל השחיתות ובשל מחירי המזון והדלק העולים ללא הרף. צעירות וצעירים אלה, החשים על בשרם את ההשפלה היומיומית הכרוכה בעוני, נאבקים למצוא מישרות, בעוד שהעילית מכריזה על קיומם של "צמיחה" ושל רנסנס אפריקאי. במרבית ארצות אפריקה, מעמד הביניים נותר שכבה דקה, שקיומה תלוי בשליטים.

העניים, שהם הרוב בקרב תושבי אפריקה, חשופים לקניונים הזוהרים עם חנויות המותגים, שמוצריהם עולים פי 10 משכרם החודשי. ובקרב אותם עניים, הצעירים הם הרוב. בקניה, למשל, 78% מהאוכלוסייה הם מתחת לגיל 34, ולקבוצת גיל זו נוסף עוד מיליון בכל שנה.

צעירים אלה, החיים בעידן הידע, הטלוויזיה והפייסבוק, מודעים היטב להדרתם מכל מה שבהישג ידם של העשירים החדשים, ולמרות עוניים, יש להם שאיפות וציפיות.

ההשוואה בין אפשרויותיהם האפשריות לבין מכונית הפרארי של בן הנשיא מציקה להם יותר, מאשר ההשוואה בין מצבם לבין העושר של ארצות-הברית ואירופה. הפער הזה הוא שמוציא אותם לחובות להפגין נגד הממשלות המושחתות. המהפכות בארצות הערביות לימדו אותנו, שצמצום אי-השוויון בתוך המדינות הוא היום האתגר הראשון במעלה בעולם.

בעשור האחרון נרשמה ירידה בהיקף העוני העולמי. לפי נתוני האו"ם, מספר העניים ירד מ-1.3 מיליארד בני אדם ב-2005 ל-900 מיליון ב-2010. ירידה זו מתרכזת בעיקר בסין, אף כי המפלגה הקומוניסטית הסינית מכירה בכך שצמצום

פגישה עם משוררת

מאת לילך ובר

מיטל נסים פרסמה לאחרונה את שירה "אחרי פגישה עם חברה". השיר נכתב הן כתגובה למחאת האוהלים שלהטה בקיץ האחרון, והן בעקבות שורת בחירות שעשתה נסים בחייה האישיים.

לא במקרה מזכירה נסים בשירה את המשוררת האמריקאית סילביה פלאת. הלא פלאת נודעת בעיסוק אינטנסיבי וארספואטי באופיו של מבנה הנפש של אשת איש במאה העשרים. אחת התמות המרכזיות בשירתה היא מאבק של משוררת בעלת תודעה פמיניסטית, הנכונה לקנות את מעמדה בעולם ביחס לשירה העולמית, ולא ביחס לשירת נשים.

פלאת, במובנים רבים ומבלי שתקרא ולו מילה אחת משל לאה גולדברג, מאמצת את תפיסתה של גולדברג שקבעה ביומניה – "אני משורר!" – ובכך, קיבעה, למעשה, את מעמדה הבכיר בשירה העברית.

בשנת 2006, מיטל נסים, סטודנטית ומשוררת, יזמה וערכה עם המשוררת והחיילת לידור יעקב את "מאגמה" – קונטרס לשירה חדשה. בין השנים 2006-2009 ראו אור שישה גיליונות של כתב העת "מאגמה". נסים ערכה את כולם, אך עקב התגלעות פערים בינה לבין יעקב, לא קיבלה קרדיט על עריכת הגיליון השישי.

באתר האינטרנט של "מאגמה" מנוסחת עמדתו הפואטית של הקונטרס "המעודד פלורליזם שירי, אשר לפיו יש מקום למגוון של קולות בשירה העברית. העורכות אינן מאמינות בניסוח מניפסט כזה או אחר שכותרתו 'כך נראית שירה', שכן זוהי הסתכלות צרה העלולה להוביל להגבלת השירה לחזות מסוימת, ומכאן לדילול המגוון ולחדגוניות השירית בכלל. במסגרת פעילות הקונטרס, מתקיימים ערבי שירה בהם קוראים משתפי הקונטרס משיריהם".

אירוע השירה הראשון שאורגן בבית הקפה הספרותי "הנסיך הקטן", במשכנו הקודם בסמטת פלונית בתל-אביב, היה ערב שירה ורגל יציאת הגיליון הראשון של "מאגמה". נאמנות לרוחם של משוררי דור הביט, דוגמת צ'רלס בוקובסקי ופיטר אורלובסקי, נסים ויעקב ידעו שמדי פעם בפעם, על משורר לקרוא משירתו בקול רם באוזני קהל, וליצור עמו מפגש בלתי אמצעי.

על אף ההצלחה בה התקבל "מאגמה" בעולם השירה העברית, נסים לא באה לידי סיפוק מעריכת קונטרס שירה שבסיסו במדינת תל אביב. בשנת 2009, לאחר שהפנתה את גבה ל"מאגמה", יזמה נסים את הוצאתו לאור של כתב העת החיפאי "אלת המסטיק".

למען הגילוי הנאות, אציין בשלב זה, שבשנתיים וחצי האחרונות הייתי גאה להיות שותפה של מיטל נסים בעריכת ארבעה גיליונות של כתב העת, בהפקת אירועי שירה בחיפה ובקריית מוצקין, ובהשתתפות באירועי שירה של קבוצת "גרילה תרבות", אותה מניעים ללא לאות המשוררים מתי שמואלוף ורועי צ'יקי ארד.

בימים אלה עובדת נסים על קובץ שירה הראשון, אשר שמו הזמני הוא "סומליה". רבים משיריה עוסקים בהתמודדות אמיצה עם הפרעות אכילה, עם הפרעת טורדנות כפייתית, עם קשיי פרנסה של מורה מתחילה בישראל 2011 ועם יחסי אם-בת.

אחרי פגישה עם חברה / מיטל נסים

אפילו לאהבה יש מחיר
שמוצמד למדד הנדל"ן.

וכמו סילווייה פלאת

אני אומרת

שהנרות הם הרומנטיקנים האחרונים,

כי האהבה ניזונה

ממה שצומח מתלוש המשכורת

וללא שכר - לא תהיה קורת גג

לאהוב תחתי.

וזה פרי קטן!

אחרי כל ההורדות ודמי הנסיעות

של כל אחת

נאמר: אחות

שנוסעת מהקריות

לבני ציון שבהדר עליון

קבוע.

ובמבט המטפורי

המצטלב בינינו

בדרך אל מרכזית המפרץ

ברור לי

כי תנועתי כמותה נעה

לקראת דיוור בר השגה

עם הגב לשמש

עם הקרן הכי ארוכה

בתאילנד

בטיול שאחרי הצבא

על הכסף האחרון שמשוחרר

מהצמדה למשכנתא

שמרצד בשלולית עינה

כמו בסרט מצויר.

השיר פורסם לראשונה במדור השירה "בית העם" ב-Ynet.

הרכב שמנגן מוזיקה של נדודים

"דבקה רפיח" הוא הרכב בינלאומי שהופיע בשבוע שחלף בחיפה ובתל אביב. ההרכב מציע לציבור החי כאן לזכור את מסורת הנדודים השבטית שלו, את הכמיהה למקום טוב יותר ואת הכמיהה לכמיהה עצמה. זאת מתוך חיבור לשורשים של סגנון החיים הנוודי של רועי צאן.

"כמו רועה המחפש עם עדרו חלקה טובה יותר, כך גם אנחנו מנסים ליצור מוזיקה מנקודת מבט נוודית, לא חקלאית וממוסדת", מעידים על עצמם חברי ההרכב ומציעים פרשנות לשירים של עמנואל זמיר, מלחין ישראלי מראשית ימי המדינה. לשיטתם, עמנואל זמיר הרגיש כי ישראל אינה אי, אלא צומת דרכים של רוחות הנושבות מהסהרה, מתימן ומחולות חצי האי סיני.

בהרכב "דבקה רפיח" חברים: רפאל רוגינסקי (גיטרה), טליה אליאב (שירה), בוריס מרצינובסקי (אקורדיון) וקרן פמפימון (תופים). ההופעה הבאה של ההרכב תהיה בפסטיבל "אינדינגב", שיתקיים ב-27-29 באוקטובר במצפה גבולות שבנגב.

הפגנות תמיכה בפנייה הפלסטינית לאו"ם

"איך אפשר להסתדר במשך קיץ שלם ובתקופת החגים, בלי משכורת?" - תוהה מורה בתכנית היל"ה, בעלת תואר שני ותעודת הוראה. "איך לנו תשלום על השתלמויות ואנחנו עובדות קבלן על כל מה שמשתמע מכך", אמרה. מאז תחילת מאי, אז הודיע ועד המורים כי הפך לוועד יציג (המייצג למעלה משליש מהעובדים), מסרבת החברה למתנ"סים להידבר עם הוועד. זאת למרות שלפי החוק, מחויב המעסיק לנהל עם הוועד מו"מ על הסכם קיבוצי.

פעילי שמאל הותקפו בידי מתנחלים

עשרות פעילי שמאל הגיעו (30.9) לסייע לחקלאי מהכפר הפלסטיני ענתא בגדה המערבית, הסובל זה תקופה ארוכה מאיומים ומאלימות מצד תושבי ההתנחלות הסמוכה ענתות. הפעילים הותקפו בידי מתנחלים, שעה ששוטרים ממשטרת מעלה אדומים, שנכחו במקום, לא עשו דבר כדי להגן עליהם. חלק מהתוקפים היו עם חולצות של המשטרה, ואף נשאו אקדחי שירות, המעידים על כך שהם שייכים למערך המשטרה בעצמם, על אף שלא היו בתפקיד. בעלי הקרקע, אליה הגיעו הפעילים לשתול עצים, וכן נפצע בראשו ממכות המתנחלים. אשתו, שהותקפה אף היא, אושפזה יחד עמו בבית החולים, וכך גם שלושה פעילים נוספים. עוד שלושה פעילים נעצרו בידי המשטרה, שהייתה עדה לאלימות, אך לא עשתה דבר כדי לעצור אותה.

אלפים בהפגנה לציון אירועי אוקטובר

אלפים השתתפו בהפגנה (1.10) שנערכה בעיר סחנין לציון מלאות 11 שנה לאירועי אוקטובר 2000, במהלכם ירתה המשטרה למוות ב-13 אזרחים ערבים. עד היום, לא הועמד איש מהשוטרים היוזמים לדין. ההפגנה נערכה לקריאתה של ועדת המעקב העליונה של האוכלוסייה הערבית בישראל, ונטלו בה חלק משפחות הקורבנות, חברי כנסת, ראשי רשויות מקומיות, פעילי מק"י, בנק"י וחד"ש, ותושבים רבים. המפגינים הגיעו לדגלים אדומים ודגלים פלסטיניים וקראו להעמדת האחראים לדין.

הוצאה מחודשת של "הקפיטל" בעברית

בעקבות מחאת האוהלים, נפתחה קבוצת פייסבוק, אליה הצטרפו מאות חברים, המבקשת ללחוץ על הוצאת הספרים "ספריית פועלים" להוציא לאור גרסה מחודשת לספר "הקפיטל" של קרל מרקס. כיום, ישנן חנויות לספרי יד-שנייה הגובות מאות שקלים בעבור עותק מהספר.

מעוניינת לקבל הביתה את "זו הדרך"?

שלחו שם וכתובת אל: info@maki.org.il
המשלוח ללא תשלום.

תרומות לפקודת מק"י, ת"ד 26205, תל-אביב
61261, יתקבלו בברכה.

עשרות פעילי שלום יהודים וערבים, ובהם חברי מק"י וחד"ש, הפגינו (26.9) מול שגרירות ארצות-הברית בת"א, במחאה על ההתנגדות של הנשיא אובאמה וראש הממשלה נתניהו לבקשת הפלסטינים להתקבל כמדינה חברה באו"ם. המפגינים הגיעו כרוזת הקוראות לכינון מדינה פלסטינית עצמאית בקווי 67' וכן דגלים אדומים ודגלים פלסטיניים. הם קראו קריאות נגד התמיכה של ארה"ב בכיבוש הישראלי ובעד שלום בין שתי מדינות, ישראל ופלסטין.

נאום הנשיא אובאמה מוכיח, כי מדיניותה של ארה"ב היא להמשיך ולגבות את סרבנות השלום של ממשלת ישראל, אמר **מוחמד נפאע**, מזכ"ל מק"י, שנשא דברים בהפגנה. עוד נשא דברים ח"כ ד"ר **דב חנין** (חד"ש), שאמר כי: "אנחנו בפרשת דרכים היסטורית של סכנה מול סיכוי. כולנו חייבים להשמיע עכשיו את קולנו". לדבריו, בהעדר התקדמות מדינית, עלולה להיות התדרדרות, ואף מלחמה. שבוע קודם לכן, התקיימה בתל-אביב משמרת מחאה מול קריית הממשלה, בדרישה לקבלת המדינה הפלסטינית העצמאית כחברה מלאה באו"ם. לשתי משמרות המחאה קדמה הפגנת נשים ישראליות ופלסטיניות במחסום קלנדיה בירושלים (17.9), בהשתתפות כאלף נשים.

התפטרות המתמחים נכנסת לתוקף

השבוע נכנסת לתוקפה ההתפטרות של 750 רופאים מתמחים. משמעות הדבר – מצוקה חריפה של מחסור ברופאים במחלקות שונות בבתי החולים ברחבי הארץ. למרות ההשלכות הכבדות של ההתפטרות על החולים והצוות, משרד האוצר והר"י לא נקטו צעדים של ממש להגיע להידברות עם המתמחים, הדורשים לפתוח את הסכם השכר המקפח, אשר נחתם לאחרונה למרות התנגדותם.

מורי קבלן דורשים השוואת תנאים

כ-1,500 מורי קבלן, המועסקים בידי חברת המתנ"סים בתכנית היל"ה לנוער בסיכון, דורשים כי תנאיהם ישוו לאלו של מורי משרד החינוך. ועד העובדים שהקימו המורים, המועסקים באמצעות החברה למתנ"סים, הוכר לפני חמישה חודשים כוועד יציג. כעת, מאיימים המורים להכריז על סכסוך העבודה הראשון בישראל, שיוכרז על ידי מורי קבלן. לדברי המורים, העסקתם מבוססת על שכר שעת, ולפיכך – אין הם זכאים למשכורת בחגים ובחופשות. מדובר בקרוב לארבעה חודשים בשנה, בהם אין הם זכאים למשכורת. בנוסף – אין להם רצף תעסוקתי, ובסיומה של כל שנה, אין הם יודעים האם יועסקו בשנת הלימודים הבאה.

ליצחק לוי ולמשפחה

אתכם באבלכם על מות האחות

ויקטוריה אלולף

ועד מחוז ת"א-יפו של מק"י